

ÖVERVAKNINGEN AV PRIVATA SOCIALTJÄNSTER

De privata socialtjänsterna utgör en betydande del av socialskyddssystemet: år 2002 producerades ca en fjärdedel av alla socialtjänster av den privata sektorn, kostnaderna för de privata socialtjänsterna var ca 1,2 miljarder euro och personalstyrkan hos serviceproducenterna var nära 65 000. Samma år köpte kommunerna privata socialtjänster för över 700 miljoner euro, i vilka inköp staten deltog med en kalkylerad statsandel på ca 33 %.

Om övervakningen av de privata socialtjänsterna har stiftats en särskild lag, enligt vilken övervakande myndigheter är länsstyrelserna och kommunerna. Övervakningen av de privata socialtjänsterna har betonats därför att socialtjänster, exempelvis barna- och ungdomsvård, handikappservice, service för äldre och missbrukarvård oftast erbjuds åt personer för vilka det är svårare än normalt att hävda sina egna rättigheter.

Med revisionen har granskats i vilken mån staten och kommunerna har lyckats i övervakningen av de privata socialtjänsterna. Huvudfrågan vid revisionen var, huruvida systemet för övervakning av de privata socialtjänsterna är tillräckligt för att säkerställa att de privat producerade tjänsterna är adekvata. Inom övervakningssystemet granskades funktionsdugligheten för lagstiftningen om övervakningen, övervakningens organisation och arbetsfördelning, styrningen och planeringen av övervakningen samt övervakningens resurser, kriterier och informationssystem. Övervakningens genomförande granskades med en utvärdering av hur länsstyrelsernas och kommunernas övervakningspraxis lyckats. Som en kompletterande revisionsfråga vid sidan av huvudfrågan granskades det, i vilken utsträckning övervaknings- och styrningssystemen stöder varandra och huruvida information som alstrats vid övervakningen har använts som stöd för styrningen.

På basis av revisionen kan konstateras att övervakningssystemet i huvudsak säkerställer att de privata tjänsterna är

adekvata. Förutsättningarna för övervakningen är emellertid inte till alla delar i skick. Möjligheterna till tolkning av de centrala begreppen i övervakningslagen och kriteriernas allmänna karaktär har lett till oklarhet i arbetsfördelningen mellan de övervakande myndigheterna, och ministeriet och länsstyrelserna har inte systematiskt stött kommunerna i att utveckla övervakningsmodeller och genomföra övervakningsarbetet. Också planeringen av övervakningsarbetet har fått ringa uppmärksamhet både hos länsstyrelserna och i kommunerna. Länsstyrelsernas övervakningsresurser är förhållandevis knappa i förhållande till det antal som skall övervakas. Det informationssystem som övervakningen använder har fungerat otillfredsställande.

Genomförandet av övervakningen har varit bättre än dess förutsättningar. Kommunerna och länsstyrelserna har en skäligen god övervakningskontakt med producenterna, emedan i det insamlade av information som anknyter till övervakningen och i själva övervakningsarbetet har tillämpats mångsidiga verksamhetssätt och former för samarbete. Övervakningssystemet är emellertid inte systematiskt och täckande, utan övervakningen har mestadels fokuserats på kommunernas partners vid köp av tjänster och på nya tillståndspliktiga producenter. Dessutom är täckningsgraden för länsstyrelsernas övervakningsbesök inte tillräcklig i förhållande till övervakningsbehovet. Den i övervakningslagen betonade informativa styrningen har inte fått särskilt stor vikt i de övervakande myndigheternas arbete. Information som alstrats vid övervakningen har just inte utnyttjats i styrningen. Därtill har för styrningen av och rådgivningen till serviceproducenterna inte skapats modeller och endast några få kommuner har systematiska metoder för att ordna rådgivning eller utbildning.

I synnerhet de problem som observerats i förutsättningarna för övervakningen förefaller att avspegla mera omfattande utmaningar som berör hela social- och hälsovårdsförvaltningen. På social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde saknas en sådan instans som skulle styra och koordinera den operativa verksamheten, och som på riksplan kunde fungera aktivt med att styra och koordinera övervakningen av socialtjänsterna. Styrningen av verksamheten vid länsstyrelsernas social- och hälsovårdsavdelning-

ar försvåras av att deras ekonomiska styrning sker via inrikesministeriet och inte via social- och hälsovårdsministeriet. Dessutom är utvecklandet av den informativa styrningen som ett styrningsinstrument på förvaltningsområdet alltjämt på hälft och den informativa styrningen har inte ännu utvecklats till en fungerande styrningspraxis.

På basis av revisionen har revisionsverket gett social- och hälsovårdsministeriet ett flertal rekommendationer för utvecklande av övervakningen av de privata socialtjänsterna.